

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 28 april 1890, kl. 6 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Konungen i fråga om vissa grunder för en blifvande lag om ålderdomsförsäkring.

Uti en i Första Kammarerna väckt motion, n:o 47, har herr Björnstjerna föreslagit, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte vid behandlingen af frågan om ålderdomsförsäkring äfven taga i öfvervägande här omnämnda förslag att, på frivillighetens princip och på sätt närmare i motiveringen anføres, grunda en lag om ålderdomsförsäkring.

Motionären anför bland annat, att frågan om ålderdomsförsäkring redan behandlats af arbetareförsäkringskomitén och åtskilliga myndigheter, hvilka genom de af dem uttalade skiftande meningar rörande lämpligaste sättet för dess ordnande, visat, att denna fråga vore så vigtig och svårlöst, att hvarje bidrag till dess lösning, grundadt på intresse för saken, torde kunna göra anspråk på välvilligt bedömande.

Ålderdomsförsäkringen borde enligt motionärens åsigt grundas på *frivillighetens* princip såsom varande den enda möjliga och rigtiga, emedan hvarje obligatorisk försäkring förutsätter bidrag från så väl stat som kommun, hvilka bidrag likasom *påtvungna* skänker säkerligen icke skulle alstra tacksamhet, men väl ökade anspråk och missnöje med det förhatliga i sjelfva tvånget, under det att ett frivilligt sparande för ålderns dagar väcker motsatta känslor af sjelfständighet och sjelfaktning samt innebär något sjelfuppostrande, hvaraf den egna kraften och omtanken stärkes. — Men härvid

möter en annan svårighet, nemligen utfinnandet af lämpligaste sättet att utan tvång framkalla ett frivilligt deltagande i försäkringen, då känt är, att ålderdomen och kraftaftagandet för de flesta människor i ungdomen förefaller så aflägsset, att man vanligen först kommer att tänka på nödvändigheten att spara för äldre dagar, när det är för sent. — Ehuru otvifvelaktigt insättning af besparingar uti lifränteanstalt erbjuder det lämpligaste medlet för beredande af understöd på ålderdomen, synes dock de årliga insatsernas belopp i dessa anstalter hafva uppnått ett maximum, sedan något stigande eller någon allmännare tillslutning till dem under de senare åren icke förspors, hvarför man för vinnande häraf måtte uppfinna något medel som kan locka till ett mera allmänt och fortgående anlåtande af dylika anstalter. Motionären anser sig hafva funnit ett dylikt medel i bildandet af en under statens garanti stäld lifränteanstalt, i hvilken hvar och en, i främsta rummet kroppsarbetare, inbjudas att årligen, en eller flera gånger göra insatser, af hvilka 80 procent användas för att på vanligt sätt bereda insättarne lifränta från en viss ålder och 20 procent fördelas i premier å olika belopp, exempelvis en å 30,000 kronor, en å 10,000 kronor, två å 5,000 kronor, tio å 1,000 kronor samt 560 å 250 kronor i hvarje qvartal, om man antager att en million derunder blifva insatta och 200,000 kronor deraf utlottade i vinster, hvilka dock icke utbetalas kontant åt den vinnande, utan i form af en årlig pension eller lifränta, som utgår genast till ett belopp beräknadt efter hans lefnadsålder och gällande räntefot. — Beträffande premierna å 250 kronor, anses dock valet böra lemnas den vinnande att *antingen* på nyssnämnda sätt få en å beloppet genast utfallande pension *eller ock* att af summan utfå kontant en del, högst 100 kronor, i hvilket fall återstoden, minst 150 kronor, skulle läggas till hans öfriga tillgodohafvande i anstalten, för att öka den summa, på hvilken han har att från *en viss ålder* uppbära lifränta. Hvarje enkel insats, som skulle utgöra 5 kronor, berättigar hvarje gång insättaren att få vara med om premiefördelning. Fördubblas insatsen, skulle också utsigten till vinst fördubblas, dervid i allmänhet den högre räntesats, som erhålles genom uppkommande arfsvinst efter i samma åldersklass aflidne, fullt ersätter de 20 procent, som af insatsen afdragas till premier. De säkra fördelar, insatserna i en sålunda ordnad lifränteanstalt erbjuda, och den förhoppning om vinst, som är förenad med hvarje dylik insats, synes motionären innebära grundad anledning för hoppet om en allmännare tillslutning och om ständigt ökad anlåtande af lifränteanstalten. Att vinstbegäret är en mäktig driffjeder vittnar det faktum, att sannolikt många millioner kronor årligen utgå till Danmark och Tyskland för inköp af lottsedlar, oaktadt utsigten till vinst här bör vara betydligt reducerad, så väl genom allehanda afbränningar, som genom faran af bedrägerier, omöjligheten

att utfå utfallna vinster m. m. I den svenska lifränteanstalten skulle deremot *allt hvad delegarne insätta blifva deras och icke kunna tillkomma någon annan*, sedan afdrag gjorts för förvaltningskostnader, som möjligen i händelse af allmännares tillslutning kunde öfvertagas af staten, något som förslaget likväl icke med nödvändighet förutsätter för att kunna realiserast.

Ett vilkor för framgången af en sak sådan som den ifrågasatt är dock, att insatser kunna aflemnas vid ett stort antal öfver hela landet spridda platser, sådana som de nu befintliga postkontoren och poststationerna, hvilka redan äro postsparbankens kommissionärer och utan svårighet kunna blifva den här ifrågasatta riksränteanstaltens, så mycket hellre, som ett godt samarbete emellan dessa båda anstalter bör kunna framkallas, synnerligen som den sednares förvaltning möjligen kan ordnas på något liknande sätt med den förres.

På grund af bristande beräkningar och omöjligheten för Riksdagen och dess utskott att medhinna nödig utredning af frågan, anser motionären lämpligast, att Riksdagen, om den anser här framställda förslag, att på frivillighetens princip grunda ålderdomsförsäkring, förtjent af uppmärksamhet, ville anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes vid behandlingen och bearbetningen af arbetarekomiténs förslag till ålderdomsförsäkring och deröfver afgifna yttranden, jemväl taga detta förslag i öfvervägande.

En lika lydande motion har samtidigt blifvit väckt inom Andra Kamraren af herr C. G. Bergman.

I skrifvelse till Konungen den 11 maj 1884 anhöll Riksdagen, det Kongl. Maj:t ville låta utreda, om och i hvad mån åtgärder kunde finnas lämpliga för ordnandet af förhållandet emellan arbetsgifvare och arbetare, beträffande möjliga olycksfall i arbetet, äfvensom för beredande af ålderdomsförsäkring åt arbetare och med dem jemförliga personer, samt deröfver göra de framställningar till Riksdagen eller vidtaga de anordningar i öfrigt, till hvilka förhållandena kunde föranleda.

Med anledning häraf har Kongl. Maj:t tillsatt en komité, hvilken afgifvit, utom andra, jemväl förslag till lag om ålderdomsförsäkring den 15 maj 1889, hvilket förslag remitterats till öfverståthållareembetet och Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länen, hvilka inkommit med underdåniga utlåtanden deröfver.

Motionärens förslag till ålderdomsförsäkring hvilat bland annat på den, så vidt utskottet har sig bekant, förut icke framställda idén, att använda vinstbegäret eller hoppet att vinna såsom driffjeder till sparpennings användande till insatser i en rikslifräntanstalt, hvilken flera gånger årligen skulle utdela premier och genom dessa ständigt återkommande utlottningar ega ett kraftigt medel att påminna så väl om pligten för en hvar, att genom besparingar betrygga sin ålderdom mot nöd, som om anstaltens tillvaro och förmånlighet.

Vid bedömandet af föreliggande förslag saknas således både inom och utom landet all ledning af erfarenheten rörande verkningarne icke blott af lagstiftningen angående ålderdomsförsäkring, utan äfven af någon lifräntanstalt af den beskaffenhet, motionären åsyftat. Man är i afseende på denna hänvisad att konstruera sig till ett omdöme, likasom vid lösningen af andra problem, genom att från bekanta förhållanden söka sluta sig till de obekanta.

Men äfven härtill fordras utredningar, som måste vida öfverstiga de svaga krafter, som stå ett tillfälligt utskott till buds. Utskottet nödgas därför inskränka sig till att rörande frågan i korthet anföra följande:

Förslaget synes icke åsyfta att göra särskild lagstiftning rörande ålderdomsförsäkring obehöflig, då det lemnar den del af befolkningen oberörd, hvilken hvarken vill eller kan erlægga nödiga försäkringsafgifter, antingen de lockas dertill af utsigt till vinst eller icke. Dess betydelse beror alltså väsentligen derpå, huru stor del af det folklager, som hittills icke ensamt af förtänksamhet och känsla af eget ansvar kunnat förmås att efter förmåga sörja för sin ålderdom, skulle derigenom kunna lockas till de för en skälig lifränta behöfliga insatserna.

Det synes utskottet uppenbart, att en allmän, af staten garanterad lifräntanstalt, som skulle ega alla rikets poststationer och postkontor till kommissionärer, skulle blifva ett verksamt medel att befordra den frivilliga lifränteförsäkringen och på samma gång inskränka behovet af den ifrågasatta obligatoriska ålderdomsförsäkringen.

Ur denna synpunkt torde det föreliggande förslaget vara af beskaffenhet att påkalla Riksdagens synnerliga uppmärksamhet.

Emot den föreslagna anordningen skall sannolikt i främsta rummet framställas den invändningen, att premiefördelningen icke kan undgå att göra lifränteanstalten till ett sorts penninglotteri, hvares inrättande under statens garanti förutsätter en principiell förändring af förordningen rörande förbud mot lotteri — en förändring, som är egnad att framkalla allvarliga betänkligheter. Utskottet, som i ett föregående utlåtande rörande inrättandet af s. k. industrilotterier förklarar sig ingalunda vilja förorda borttagandet af det

skydd mot förderligt lotterispel, hvilket gällande lag innehåller, vågar likväl hysa den åsigten, att den föreslagna premiefördelningen i många hänseenden skiljer sig ifrån en vanlig utlottning af penningevinster samt att densamma, om så pröfvas nödigt, med ringa förändring kan ordnas på sådant sätt, att dessa premier mera komma att likna vanliga belöningar för sparsamhet än vinster i ett penningelotteri.

Detta torde blifva händelsen, om premierna exempelvis skulle erbjudas till de lägre föreslagna beloppen, men till motsvarande större antal, samt om de endast komme att utbetalas i form af genast börjande lifränta i stället för att utgå delvis kontant och delvis såsom lifränteinsättning.

Men äfven om all premiefördelning skulle anses böra bortfalla vid den föreslagna lifränteanstalten, torde inrättande af en dylik enligt förslaget öfriga grunder böra anses vara af oberäknelig nytta för ålderdomsförsäkringens främjande, då vanliga lifränteanstalter ännu saknas inom betydliga delar af landet och icke heller på länge torde komma till stånd inom de mindre befolkade orterna. Här saknas sålunda ett af de första vilkoren för att befolkningen skall kunna förmås att sjelf draga försorg om sin ålderdomsförsäkring.

I hvad mån detta genom förslaget kan vinnas, torde ingen nu kunna förutsäga. Men då detta förslag, enligt utskottets mening, är ett märkligt inlägg i ålderdomsförsäkringsfrågan och möjligen kan visa sig innehålla ett enkelt medel till dess lättade lösning, samt då ett af hufvudvilkoren för denna lösning alltid skulle vinnas, om en allmän lifränteanstalt, äfven utan premiefördelning, men i öfrigt byggd på de af motionären föreslagna grunder, kunde inrättas och vinna förtroende inom de samhällsklasser, den företrädesvis är afsedd att gagna, har utskottet ansett detsamma vara förtjent af närmare utredning.

På grund häraf får utskottet hemställa,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte vid behandlingen af frågan om ålderdomsförsäkring äfven taga i öfvervägande, om och i hvad mån här ömnamnda förslag till inrättande af en på frivillighetens princip byggd allmän lifränteförsäkringsanstalt kan vara egnadt att underlätta lösningen af frågan om ålderdomsförsäkring.

Stockholm den 2 april 1890.

På utskottets vägnar:

LARS BERG.